

OLIV TA'LIM TIZIMIDA KREDIT-MODUL VA DUAL TA'LIMNI QO'LLANILISHI
TA'LIM SIFATINI OSHIRISH OMILI SIFATIDA

THE APPLICATION OF CREDIT MODULES AND DUAL EDUCATION IN THE
HIGHER EDUCATION SYSTEM AS A FACTOR FOR IMPROVING THE QUALITY OF
EDUCATION

Madiyor Palvannazirovich Masharipov

Abdusamatova Gulchehra Zoirova

Profi university "Axborot-tizimlari va ijtimoiy fanlar"
kafedrasi v.v.b., dotsent

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada professional ta'lim tizimi jarayonida ta'lim sifat va samaradorligini oshirish orqali talabalarni yetuk barkamol raqobatbardosh kadrlar etib tayyorlashda kredit-modul va dual ta'limni tadbiiq etish haqida ma'lumot keltirilgan.

Аннотация: В данной научной статье приведена информация о внедрении кредитно-модульной и дуальной систем обучения в процессе профессионального образования с целью повышения качества и эффективности обучения, а также подготовки студентов как зрелых, конкурентоспособных кадров.

Annotatsion: In this scientific article, information is provided on the implementation of the credit-module and dual education systems in the process of professional education to improve the quality and efficiency of education, as well as to prepare students as mature, competitive professionals.

Kirish

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ma'muriy islohotlar doirasida oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida" 2023-yil 3-iyuldagi PQ-200-son, "O'zbekiston — 2030" strategiyasini 2023-yilda sifatli va o'z vaqtida amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2023-yil 11-sentabrdagi PQ-300-son qarorlari ijrosini ta'minlash hamda professional ta'limda kredit-modul tizimini bosqichma-bosqich joriy etish maqsadida Vazirlar Mahkamasi 07.12.2023 yil 648-son "Professional ta'limda kredit-modul tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida" qaror qiladi.

Mazmuni:

Kredit-modul tizimi — bu oliy ta'limda qo'llaniladigan zamonaviy ta'lim tizimi bo'lib, u talabalarga o'z bilimlarini mustaqil ravishda boshqarish, o'qish jarayonini moslashtirish va xalqaro ta'lim standartlariga moslashish imkoniyatini beradi. Bu tizim Yevropa oliy ta'lim maydonida (Bologna jarayoni) keng qo'llaniladi va yurtimizda ham oliy ta'limda keng joriy etilmoqda.

Kredit-modul tizimini qo'llashning maqsadi:

1. Talabalarining mustaqilligini oshirish: Talabalarga o'z ta'lim jarayonini rejalashtirish va boshqarish imkoniyatini berish.
2. Xalqaro standartlarga moslashish: O'zbekiston oliy ta'lim tizimini Yevropa va dunyo standartlariga yaqinlashtirish.
3. Ta'lim sifatini oshirish: Talabalarining bilim va ko'nikmalarini samaraliroq baholash va ularni ish bozoriga tayyorlash.

4. Ta'limning moslashuvchanligi: Talabalar o'zlarining qiziqishlari va ehtiyojlariga mos darslarni tanlash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Kredit-modul tizimining vazifalari:

1. Ta'lim jarayonini modullarga bo'lish: Har bir fan yoki yo'nalish modullarga bo'linadi va har bir modul uchun ma'lum bir miqdordagi kreditlar belgilanadi.
2. Talabalarning ishtirokini rag'batlantirish: Talabalar har bir modulni muvaffaqiyatli tamomlagan holda kreditlarni to'playdilar va shu orqali ularning faolligi baholanadi.
3. Baholash tizimini yaxshilash: Kredit-modul tizimi talabalarning bilimlarini aniqroq va adolatli baholash imkonini beradi.
4. Akademik mobillikni rag'batlantirish: Talabalar boshqa oliy ta'lim muassasalarida o'qish yoki amaliyot o'tash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Kredit-modul tizimining afzalliklari:

1. **Talabalarning mustaqilligi:** Talabalar o'zlarining ta'lim yo'nalishlarini va dasturlarini tanlashda ko'proq erkinlikka ega bo'ladilar.
2. **Ta'limning moslashuvchanligi:** Talabalar o'zlarining shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlariga mos darslarni tanlash imkoniyatiga ega.
3. **Xalqaro hamkorlikni osonlashtirish:** Kredit-modul tizimi Yevropa va dunyo oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikni osonlashtiradi.
4. **Ta'lim sifatini oshirish:** Modulli tizim talabalarning bilim va ko'nikmalarini chuqurroq o'zlashtirishiga yordam beradi.
5. **Baholashning shaffofligi:** Har bir modul uchun kreditlar va baholar aniq belgilanadi, bu talabalar uchun adolatli baholashni ta'minlaydi.
6. **Akademik mobillik:** Talabalar boshqa universitetlar yoki mamlakatlarda o'qish yoki amaliyot o'tash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Yurtimizda kredit-modul tizimining qo'llanilishi:

O'zbekistonda kredit-modul tizimini joriy etish orqali oliy ta'limni zamonaviy talablar darajasiga ko'tarish, talabalarning bilim va ko'nikmalarini yaxshilash, shuningdek, xalqaro ta'lim tizimiga integratsiyani ta'minlash maqsad qilinmoqda. Bu tizim orqali talabalar o'zlarining ta'lim yo'nalishlarini moslashtirish, ish bozoriga tayyor bo'lish va xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Xulosa qilib aytganda, Kredit-modul tizimi oliy ta'limni yanada moslashuvchan, shaffof va talabalar uchun qulay qilishga qaratilgan zamonaviy yondashuvdir.

Oliy ta'lim tizimida kredit -modul tizimidan dual ta'lim tizimiga o'tish ham ta'lim tizimini yanada sifat va samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Dual ta'lim — bu ta'lim va ishni birlashtirgan ta'lim modeli bo'lib, talabalar yoki o'quvchilar nazariy bilimlarni o'zlashtirish bilan birga amaliy mahoratni ham ish joyida oladilar. Bu yondashuv, ayniqsa, kasb-hunar ta'limi sohasida keng qo'llaniladi va talabalarga o'zlarining kelajakdagi kasblarida muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni beradi.

Dual ta'limning asosiy xususiyatlari:

1. Nazariya va amaliyotni uyg'unlashtirish: Talabalar o'quv muassasasida nazariy bilimlarni olish bilan birga, ish joyida amaliy tajriba orqali o'z bilimlarini mustahkamlaydilar.
2. Ish joyida ta'lim: Talabalar o'zlarining o'qish davrida haqiqiy ish joylarida ishlaydilar va shu orqali kasbiy mahoratlarini oshirishadi.

3. Hamkorlik: Bu modelda o'quv muassasalari va korxonalar o'rtasida yaqin hamkorlik mavjud. Korxonalar talabalar uchun amaliyot joylarini taqdim etadi, o'quv muassasalari esa nazariy ta'limni ta'minlaydi.

4. Ishga tayyorlash: Dual ta'limning maqsadi — talabalarni ish bozorining talablariga moslashgan holda tayyorlash va ularni ishga kirishga tayyor holatda yetishtirish.

Dual ta'limning afzalliklari:

- Ish tajribasi: Talabalar o'qish davrida haqiqiy ish tajribasini to'plashadi, bu ularning ishga joylashish imkoniyatlarini oshiradi.
- Nazariya va amaliyotni uyg'unlashtirish: Talabalar o'zlarining nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar.
- Korxonalar uchun foyda: Korxonalar o'zlarining kelajakdagi xodimlarini erta boshlab shakllantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.
- Ishga joylashish imkoniyati: Dual ta'limni tamomlagan talabalar ko'pincha o'zlarining amaliyot o'tagan korxonalarida ishga qabul qilinadi.

Dual ta'limning qo'llanilishi:

Dual ta'lim modeli Germaniya, Shveysariya, Avstriya kabi mamlakatlarda keng qo'llaniladi. O'zbekistonda ham kasb-hunar ta'limini rivojlantirish maqsadida dual ta'limni joriy etish bo'yicha ishlar olib borilmoqda. Bu yondashuv orqali yoshlarni ish bozorining talablariga moslashgan holda tayyorlash va ularning bandligini ta'minlash maqsad qilinmoqda.

Yurtimiz oliy ta'lim tizimida dual ta'lim:

Yurtimizda dual ta'limni joriy etish bo'yicha bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Masalan, kasb-hunar kollejlari va texnikumlarda o'quvchilarni korxonalar bilan hamkorlikda tayyorlash, amaliyotni kuchaytirish kabi chora-tadbirlar ko'rilmogda. Bu orqali yoshlarning kasbiy mahorati oshirilmoqda va ularning ishga joylashishi osonlashtirilmoqda.

Kutilayotgan natija:

Dual ta'lim talabalarining kasbiy faoliyatida muhim o'rin tutadi, chunki u talabalarga nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham o'zlashtirish imkoniyatini beradi. Bu yondashuv talabalarni ish bozorining talablariga moslashgan holda tayyorlash va ularning kasbiy faoliyatini muvaffaqiyatli boshlashiga yordam beradi. Quyida dual ta'limning talaba kasbiy faoliyatidagi o'rni va ahamiyati haqida batafsil ma'lumot keltirilgan:

1. Amaliy tajriba orttirish:

- Dual ta'lim talabalarga o'qish davrida haqiqiy ish tajribasini orttirish imkoniyatini beradi. Bu esa ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida muhim ustunlik bo'lib xizmat qiladi.
- Talabalar ish joyida amaliy vazifalarni bajarish orqali o'zlarining kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirishadi.

2. Kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish:

- Dual ta'lim orqali talabalar o'zlarining kelajakdagi kasblari bilan bog'liq amaliy ko'nikmalarni egallashadi. Bu ularni ishga kirishganda yanada tayyor va ishonchli qiladi.
- Talabalar ish joyida yangi texnologiyalar, usullar va standartlar bilan tanishishadi.

3. Ishga joylashish imkoniyatini oshirish:

- Dual ta'limni tamomlagan talabalar ko'pincha o'zlarining amaliyot o'tagan korxonalarida ishga qabul qilinadi. Bu ularning ish topish imkoniyatini sezilarli darajada oshiradi.
- Ish beruvchilar dual ta'limni tamomlagan talabalarga ishga joylashishda ustunlik berishadi, chunki ular allaqachon korxonalar bilan tanish va amaliy tajribaga ega bo'ladi.

4. Kasbiy faoliyatga moslashishni osonlashtirish:

- Dual ta'lim talabalarga ish muhitiga tezda moslashish va kasbiy vazifalarni samarali bajarish imkoniyatini beradi.
- Talabalar ish joyida jamoaviy ishlash, mas'uliyatni o'z zimmasiga olish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishadi.

5. Nazariya va amaliyotni uyg'unlashtirish:

- Dual ta'lim orqali talabalar o'zlarining nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu ularning bilimlarini chuqurlashtirish va ularni ishda qo'llash qobiliyatini oshiradi.
- Nazariya va amaliyotning uyg'unligi talabalarning kasbiy kompetensiyasini yanada mustahkamlaydi.

6. Ish beruvchilar bilan aloqalarni mustahkamlash:

- Dual ta'lim talabalarga korxonalar va ish beruvchilar bilan yaqin aloqalar o'rnatish imkoniyatini beradi. Bu ularning kelajakdagi kasbiy tarmoqlarini kengaytirishga yordam beradi.
- Talabalar ish joyida o'zlarining professional tarmoqlarini (networking) rivojlantirishadi.

7. Kasbiy qadriyatlarni shakllantirish:

- Dual ta'lim orqali talabalar kasbiy mas'uliyat, intizom va ishchanlik kabi muhim qadriyatlarni egallashadi.
- Ish joyida talabalar kasbiy axloq va mehnat etikasini o'rganishadi.

8. Raqobatbardoshlikni oshirish:

- Dual ta'limni tamomlagan talabalar o'zlarining amaliy tajribasi va ko'nikmalari tufayli ish bozorida boshqa nomzodlarga nisbatan ustunlikka ega bo'ladilar.
- Bu ularning raqobatbardoshlik qobiliyatini oshiradi va ularni yuqori darajadagi mutaxassislar sifatida shakllantiradi.

Dual ta'lim talabalarning kasbiy faoliyatida muhim rol o'ynaydi, chunki u ularni ish bozorining talablariga moslashgan holda tayyorlaydi, amaliy tajriba va ko'nikmalar beradi, shuningdek, ularning ishga joylashish va kasbiy faoliyatda muvaffaqiyat qozonish imkoniyatlarini oshiradi. Bu yondashuv talabalarni zamonaviy ish bozoriga tayyorlashning eng samarali usullaridan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, Yurtimizda amalga oshirilayotga islohatlarning asosiy maqsadi ta'lim sifatini oshirish orqali raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va Davlatimiz ravnaqini yanada oshirishdan iborat. Global raqamli tamaddun, eksponensial jarayonlar, sun'iy intellektga asoslangan ishlab chiqarish, smart-texnologiyalar, mehnat bozorida global raqobat, inson kapitali sifatiga talablarning oshishi jamiyat hayotining asosiy sohalarida (ijtimoiy, madaniy, iqtisodiy, siyosiy) tub o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Raqamli iqtisod shaxsning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ta'lim xizmatlarini taklif qilish, innovatsion tafakkur, ta'lim oluvchining hayot davomida o'zini o'zi rivojlantirish va o'zini o'zi anglash motivatsiyasini shakllantirish, bilim konstruksiyalarini uzluksiz yangilash, yangi mehnat ko'nikmalarini rivojlantirish, raqobatbardosh, ijtimoiy faol mutaxassislarni tayyorlashni taqozo etadi. dual ta'lim — bu ta'lim va ishni uyg'unlashtirgan, talabalar va korxonalar uchun bir qancha afzalliklarga ega bo'lgan zamonaviy ta'lim modelidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: "O'zbekiston", 2017. – 488 b.
2. Mirziyoev SH.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-2

bosqichga ko'taramiz. 1-jild. – T.: "O'zbekiston", 2017. – 592 b.

3. Mirziyoev SH.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. 2-jild. T.: "O'zbekiston", 2018. – 507 b.

4. Mirziyoev SH.M. Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi. 3-jild.– T.: "O'zbekiston", 2019. – 400 b.

5. Mirziyoev SH.M. Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. 4-jild.– T.: "O'zbekiston", 2020. – 400 b.

Internet saytlar:

6. <http://edu.uz> – O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.

7. <http://lex.uz> – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.

8. <http://bimm.uz> – Oliy ta'lim tizimi pedagog va rahbar kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishni tashkil etish bosh ilmiy-metodik markazi.

9. <http://ziyonet.uz> – Ta'lim portali Ziyonet.

10. <http://natlib.uz> – Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi.